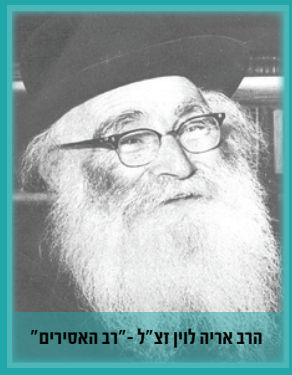
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 204

י"ז שבט תשפ"א

פרשת בשלח - שבת שירה

דרך חיים

בתחילת שירת הים ההתייחסות אל הקב"ה היא בלשון נסתר "גאה גאה", "רמה בים". בהמשך השירה עוברת ללשון נוכח - "ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב", "ברוח אפך", "נשפת ברוחך", "נטית ימינך". מדוע מחליף משה רבנו בין לשון נסתר לנוכח?

הגאון ר' משה לייב שחור בספרו 'אבני שהם' מבאר זאת על פי הזהר הקדוש שאמר שתוך כדי שירת הים התעלו בני ישראל למדרגת נבואה. לאחר ששת הפסוקים הראשונים זכו לדרגה גבוהה ביותר עד שיכלו לדבר אל הקב"ה בלשון נוכח. מה שאין כן בתחילת השירה שהיו במדרגה נמוכה יותר, ולכן פתחו בלשון נסתר. כפי שמתארים חז"ל "ראתה שפחה על הים מה שלא ראו ישעיהו ויחזקאל" (פסיקתא זוטרתי בשלח טו), "עולי הים כל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר 'זה אלי ואנוהו'" (שמות רבה בשלח כג). אבל יש להעיר, שהשירה מסתיימת בלשון נסתר- "ה' ימלוך לעולם ועד", ולא 'תמלוך'. הרי אם הדבר תלוי במדרגה הרוממה שלה זכו, מדוע חזרו ממנה ללשון נסתר?

ישנה אמרה שמוזכרת בספר 'בחינת עולם': "תכלית הידיעה שלא נדע". זאת אומרת שאדם יכול לחקור וללמוד, ולהיכנס בעובי התורה מבחינה פילוסופית, ובסופו של דבר בסיימו את כל השתלמותו השכלית הוא יגיע למסקנה שהוא לא מסוגל להבין בשכלו את האלוקות. כמו שאמר החכם "אילו ידעתיו - הייתיו" (דרשות הר"ן דרוש ד, ספר העקרים ב ל). על פי דרך זו אפשר לומר שבסוף השירה, אחר ההתעלות עד לדרגה שלמעלה מהשגת הנביאים, לא יצאו ישראל מכלל בשר ודם וחזרו להבנה הבסיסית ש"תכלית הידיעה שלא נדע", שמציאותו והשגתו גבוהה מאיתנו לאין ערוך, ולכן תיארו את מלכות ה' בלשון נסתר. לכן תקנו חכמים שבסיום אמירת פסוקי דזמרא שבתפילת שחרית אנו קופלים את הפסוקים "ה' ימלוך לעולם ועד", כדי לבאר לנו היטב שעם כל ההשגות הגבוהות להן אנו זוכים עדיין נשארים אנו במדרגת אינו יודע. כמו שאומר החיד"א בשם הרמב"ם "גבוה מעל גבוה בהשגת האלקית היא האמונה הפשוטה באלוקים".

התורה אומרת "אז ישיר משה" ולא 'אז שר משה' בלשון עבר. מכאן לומדת הגמרא (סנהדרין צא:) "מכאן (רמז) לתחיית המתים מן התורה". זאת אומרת שאחד מעיקרי האמונה שלנו - תחיית המתים נלמד מן השירה הזו, ומדוע לימדה התורה עיקר זה דווקא מכאן? אומר החידושי הרי"ם מגור שיש להבחין בין אמונה לראייה, שהאמונה היא היפך הראייה. כפי שהזכרנו לעיל כל אחד מישראל ראה את גילוי אלוקותו, הוה אומר שהיה גילוי אלוקי גדול כל כך ולא היה שייך עוד אמונה. לכן באותה שעה לימדה התורה את אמונת תחיית המתים, שהוא דבר המושג באמונה, בדרך נסתרת, כדי שיהיה הדבר מבורר אצלנו ממש כראיית העין.

המשך בעמוד הבא

טלפון: 1700-700-999 | דוא"ל: ish.tsadik@gmail.com | אתר: www.ish-tsadik.org.il

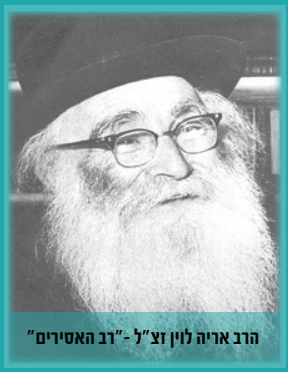
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

לאחרונה התפרסם יומן הזכרונות של טייס החלל ניל אמסטרונג, האדם הראשון שנחת על הירח. בדבריו הוא מספר כי לפני הטיסה ערכו לו בדיקה רפואית, בכדי שהמבצע היקר והחשוב הזה לא ישתבש בגין איזושהי מחלה, ומצאו שגופו בריא והוא מצונן קלות. האסטרונאוט ביקש לקבל תרופה נגד צינון, אבל הרופאים לא חששו לזה באמרם שאין תרופה נגד צינון, והוא נשלח כך אל החלל. כאשר הוא נחת על הירח הוא חש צורך עז להתעטש, אך הוא חשש שמא תיפגם המסכה, והוא אינו יכול בשום אופן להסיר את המסכה. הוא התאמץ לעכב את העיטוש, אך ראה שאין ביכולתו, וכפי שהוא מתאר הוא פנה בתפילה לרבונו של עולם שהעיטוש לא יגרום שום נזק למסכה. לאחר מכן התעטש בחזקה, ולאשרו לא קרה דבר. מיד לאחר מכן הוא פרץ בצחוק, ואמר לעצמו כמה קטן הוא האדם, שאפילו בשעה שהוא נמצא בשיא גדולתו, מכח המדע המופלא שהצליח לייצר חללית, לשגר אותה אל הירח, לבצע מעקב אחריה, ובכל זאת אין הוא יודע כיצד למנוע צינון. האדם יודע כיצד להתעסק ברזי וגדלות הטבע, אך דברים קטנים ויום-יומיים כעיטוש אין בכוחו לדעת אותם ולשלוט בהם.

כפי שאמרנו שיחד עם הגדולה של האדם הוא באמת מגיע להכרה "שלא נדע". משה רבנו, האדם אשר בשיא גדולתו תואר כ"איש האלקים", הגיע להכרה באפסיות האדם לעומת גדלות הבורא. משום שככל שהאדם גדול יותר ומשיג ביתר שאת את גדולת הבורא, כך הוא מתמלא בענווה ומכיר במיעוט ערכו כשלעצמו.

לאחר 'שירת הים' קוראים אנו על שירתה המיוחדת של מרים: "ותען להם מרים שירו לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים" (שמות טו כא). משמע מלשון הכתוב שטרם שירתה הייתה שאלה, שכן עונה היא עליה.

בפשטות הדברים הכוונה היא שכלל הנשים אמרו דבר מה, ומרים ענתה לעומתם, כשם שהיה אצל משה רבנו, שאמר פסוק והעם ענו פסוק לאחריו. אלא שאם כך היה צריך להיאמר "ותאמר להם מרים" ולא "ותען". ועוד עלינו להבין מדוע נבחר מכל השירה דווקא הפסוק "שירו לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים"?

אומר הצדיק ר' אריה לוין שישנה כאן שאלה מהותית של בנות ישראל שיצאו ממצרים, אשר בזכותן נגאלנו, בזכות אותה מסירות נפש של הנשים להעמיד את דור הבנים במצרים. עבודתן ומסירותן המיוחדת של הנשים להעמיד את בית ישראל כולו בקדושה ובטהרה, עד אשר לא התבוללו, עמדה לכל ישראל בכדי לזכות ולהיגאל. יציאת מצרים מגיעה אל שלמותה במתן תורה, "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה" (שמות ג יב). כעת, לאחר שנחתמה היציאה ממצרים בטביעת המצרים בים סוף, תמהות הנשים על מה שהתורה העתידה להינתן לישראל תעדיף את הגברים, שיצוו על כל המצוות, בעוד הנשים תהיינה

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

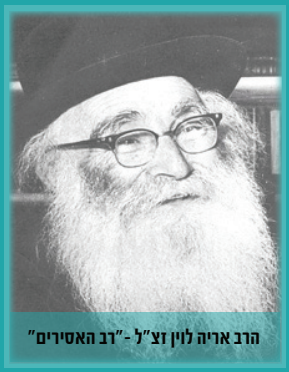

הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

דרך חיים

פטורות ממצוות מסוימות. ואם כך, שואלות הנשים, איננו שוות ערך לגברים, אזי כל המסע הזה שבא בזכותנו איננו שווה לנו.

על כך "ותען להם מרים" שאף אתן שרות בשווה עם הגברים "כי גאה גאה". דווקא את הפסוק "סוס ורכבו רמה בים" בחרה מרים, ללמד את נשות ישראל שהסוס נענש באשמת רכבו משום שהוא נחשב כמסייע לדבר עבירה. הוא הדין שהיו זוכים הסוסים אלמלא היו מסייעים לדבר מצוה. באה מרים ללמדן בזה שאין הבדל בין עושה המצוה לבין השותף והמסייע לו, ולכן אף אנו אם נסייע לדבר מצוה נזכה כל אחת מאתנו בשווה עם הגברים. זה מה שאומר שלמה המלך בחכמתו "לססתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי" (שיר השירים א ט), הוה אומר שכל כוחותייך להיות רעייתי ושותפה עמי בעבודת האלהים בא מכח סוסי פרעה, שראית כיצד המסייע יש בו ממש, ושאת שוות ערך לחלוטין לעבודתי שלי. כך יחד עם ישראל כולו, על אנשי ונשיו, זוכים לכתר תורה וכתר שם טוב גם יחד.

שבת שלום!

טלפון: 1700-700-999 | **דוא"ל:** ish.tsadik@gmail.com | **אתר:** www.ish-tsadik.org.il

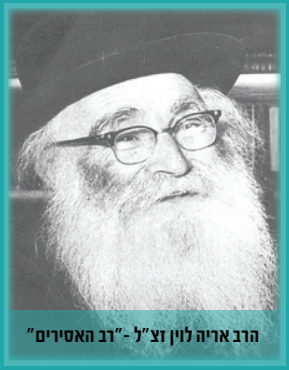
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

רעיית ר' אריה, הרבנית הצדקנית צפורה חנה ע"ה, הייתה 'עזר כנגדו' בפעולותיו הכבירות של אהבת חסד, והצטיינה אף היא בפני עצמה בגמילות חסדים במסירות נפלאה שאין לה אח ורע. היא ידע את אומנות עשיית 'כוסות רוח' לחולים בכדי להקל על סבלם. בכל שעה שהיו פונים אליה הייתה נענית ברצון, גם אם היה זה בשעות לא שעות, באמצע הלילה, ערבי שבתות וימים טובים וכדומה. היא שימשה גם כאוזן קשבת, ונשים רבות באו אליה לשפוך את ליבן ולמצוא מזור וסעד לבעיותיהן.

בנה רבי חיים יעקב לוין מספר: "בזמן מלחמת העולם הראשונה הייתה תקופה שהשלטון התורכי גזר שלא ישלחו מכתבים מארץ ישראל לחו"ל, אלא אם כן נכתבו בשפה הגרמנית. מובן שהרבה מתושבי העיר לא היו בקיאים בשפה זו, והיו מצירים על כך שאין להם את האפשרות ליצור קשר עם קרוביהם הדרים בחו"ל. הרבנית שידעה על בוריין כמה וכמה שפות אזרה כח, ועל אף שהייתה חולה וגם מורעבת ככל בני העיר, ישבה במשך לילות שלמים לאור נר כהה, ותרגמה מכתבים לגרמנית עבור כל מי שביקר ממנה לכתוב או לקרוא למענו".

(דרך אבות עמוד מד)

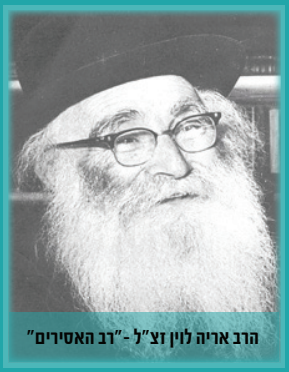
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

כפי שנדברנו סדר הברכות על מיני מאכל ומשקה מסודר בראשי התבות 'מגע אש'- מוציא/מזונות, גפן, עץ, אדמה, שהכל. לאחר שסיימנו בדיני הגפן נוסיף לדבר מעט בדיני פירות העץ, בהם דנו מעט בשבוע שעבר בעניין סדר ט"ו בשבט.

הגדרת פירות האילן אשר מברכים עליהם 'בורא פרי העץ' היא- פירות אשר יוצאים מגזע קבוע, שאינו מתחלף, אשר מוציא ענפים קבועים. ואם מין העץ אינו גבוה ג' טפחים (24 ס"מ) נחלקו הפוסקים האם ברכתו 'עץ' או 'אדמה'. לכן בננה אשר מחליפה את גזעה, וחציל אשר מתחלפים ענפיו מידי שנה, ואננס שהוא פרי שאינו תלוי בגזע- אין מברכים עליהם "בורא פרי העץ" כי אם "בורא פרי האדמה", כפי שאנו עתידים לבאר בדיני "בורא פרי האדמה" בעזרת ה'.

מי שטעה ובירך 'בורא פרי האילן' במקום 'פרי העץ' יצא בדיעבד ידי חובתו (שד"ח מערכת ברכות א לה), ודקדק זאת בעל 'בצל החכמה' (ה קכד) מלשון המשנה שאמרה "על פירות האילן מברך בורא פרי העץ", ללמדנו שכיוון שבלשון הבריות קוראים לעתים לעץ אילן יוצא בזה ידי חובה בדיעבד. ואף שבעל ערוך השלחן חלק על פסק זה, משום שספק ברכות להקל לא ישוב ויברך. וכן אדם שטעה ובירך "בורא פרי האדמה" על פרי העץ יצא ידי חובתו, משום שגדילת האילן מן האדמה. אמנם כל זה הוא בדיעבד בלבד, אך אדם שניגש לפרי ואינו יודע אם הוא פרי העץ או האדמה אינו יכול לברך "בורא פרי האדמה" על דעת דין זה, אלא עליו לברר תחילה כדי להקפיד ולברך את הברכה הראויה לפרי זה, כפי שלימדונו חז"ל על פי הפסוק "ברוך ה' יום יום יעמס לנו" (תהלים סח כ) - "כל מין ומין תן לו מעין ברכותיו" (ברכות מ.)

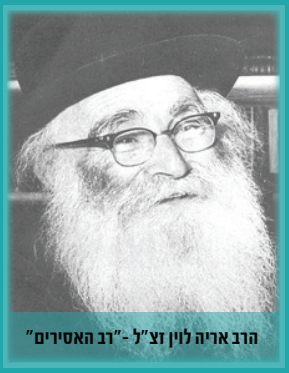
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת
עם הרב חיים אידלס

שאלה | בגינת הבית ישנו עץ פרי שופע שמניב המון פירות. העץ מלכלך המון והפירות שנפלו היו מביאים ברחשים וזבובים.

האם ניתן לנסר את העץ קרוב לקרקע או להוציאו לחלוטין?

תשובה | נאמר בתורה הקדושה (דברים כ, יט): "כי האדם עץ השדה"; האדם ניזון מהעץ ומהפרי. ויותר מכך, ישנו דמיון גדול בין האדם לעץ הפרי, ולכן כאשר עוקרים עץ פרי שלא כדין מתעורר צער בכל העולם, וקולו של העץ הולך מסוף העולם ועד סופו, רק שאנו לא שומעים את הזעקה האילמת הזו. תיאור מבהיל זה מופיע בפרקי דר"א מהתנא הגדול רבי אליעזר. כשעיקר האיסור מופיע בתורה (שם) בכלל על חיילים שצרים על עיר, שעם כל יצר הכעס והמלחמה שלא יעקרו בשום אופן עצי פרי, אלא א"כ לצורך בניית חומות סביב העיר, שזה נקרא לצורך. אולם להלכה לומדים שהכוונה בציווי הייתה כללית ולאו דווקא בשעת מלחמה.

יש לדעת מה הוא 'עץ פרי' שעליו ציוותה התורה שלא לכורתו ולהשמידו, כלומר מהי כמות התנובה של העץ בשביל להחשיבו ל'עץ פרי'. הכמות המדוברת היא כמות תנובה שנתית של קב, במשקלים המקובלים בימינו הוא 1.176 ק"ג של פירות מידי שנה. לעומת עץ הזית, שמפאת חשיבותו די בכך שיוציא 294 גר' בשנה (רבע קב) בשביל שייחשב עדיין לעץ מניב שאסור לעוקרו. נוסיף שמבירור מעמיק, קשה לדעת בדבר הזה אומדן מדוייק עד לאחר כמה שנים של מעקב אחרי העץ, רק אז ניתן לדעת שבאמת העץ אינו מניב יותר, ובפרט בעץ הזית שצריך מעקב מדוקדק יותר.

אולם בעצים מסחריים, מטעים וכו', השיקול הוא כלכלי, ולכן אם ההוצאות על אחזקתם עולות על הרווחים המופקים מהם - מותר לעקור אותם על מנת לנטוע אותם במקומות אחרים. אולם יש לדעת שההכרעה של מרן הרב וואזנר (שבה"ל ח"ו קיב, ד) שגם כשמותר הדבר משיקול כלכלי, יש לעשות זאת ע"י גוי וע"י ייבוש העצים, ורק אח"כ לעקור אותו ע"י גוי (ב"ק צא., ואם היה מעולה בדמים מותר, שאם קורות העץ שווים יותר מהפרי מותר, וכדברי הרא"ש שם). אבל כאמור שכשמדובר בגינה וחצר פרטית השיקול הוא כמות הפרי שהעץ מוציא מדי שנה כאמור, וכפי שכתוב בתורה רק עץ "אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא וכו'".

ויש לדעת שכל מי שעוקר עץ פרי מסתכן בנפשו, וכפי שאמר רבי חנינא שבנו (שיבחת) מת מפני

המשך בעמוד הבא

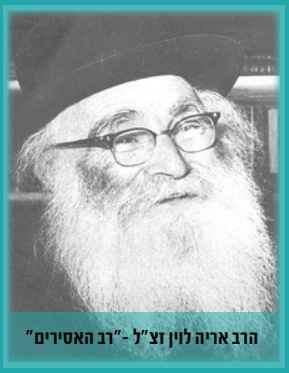
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת
עם הרב חיים אידלס

המשך תשובה |

שהוא קצץ עץ תאנה לפני הזמן. וכפי שכותב הרקאנטי (מאה שערים שער פ"ח) שכשעוקרים עץ פרי הוא צועק דין על מי שעקר אותו. מעניין לציין שיש פוסקים שסוברים שגם שכשעוקרים עץ פרי עפ"י ההלכה, הוי אומר שיש היתר הלכתי, גם אז המיקל מסתכן בנפשו. וכפי שכותב רבי יהודה החסיד נוראות בצוואתו המפורסמת (סי' מח'), וכך פסק היעב"ץ להלכה למעשה (שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א עו'), ורבי חיים פלאג'י בחיים ביד (סי' כד'), והרחיב בזה הרבה במנחת אלעזר (ח"ג יג') שיש לו קבלה שגם כשצריך להתיר יש לשלוח זאת לרב אחר שיתיר ולא להתעסק עם שאלה זו. אולם להלכה אנו לא חוששים לזאת, ובמקרה הצורך- ורק במקרה הצורך- מתירים להלכה לעקור אם נתמלאו כל התנאים, וכפי שפסקו מרן הט"ז (יו"ד קטז' ו'), הכנה"ג (שם), מרן החיד"א (חיים שאל ח"א כג'), החת"ס (יו"ד קב') ועוד הרבה פוסקים. אולם כאמור, שעדיף שעקירה זו תתבצע ע"י גוי ולא ע"י יהודי, וכפי שהאריך מרן בעל שבה"ל (שם) עפ"י פסקו של שר התורה בעל הבית שלמה (ח"א יו"ד קצא').

כאמור, השחתה לשם השחתה אסורה, אבל כאשר יש בה צורך ישנם היתרים מסוים:

א. לצורך מקומו הדבר מותר, לדוגמא לבנות על מקום העץ בית דירה, ואפילו בשביל להרחיב את הדירה כשצריך זאת לצורך הכרח ולא לצורך פינוק גרידא (רא"ש ב"ק פ"ח, ט"ז שם). וגם כשרוצים לבנות במקום העץ מפעל גדול ששוויו הרבה יותר מערך העצים הדבר מותר. אולם בהרחבת דירה יש מחלוקת גדולה מה ההתייחסות לרווחה מול צמצום. כי מרן החיד"א (חיים שאל ח"ב כב') פסק שכשמקובל אצל אנשים - גם אמידים - להרחיב כך את הדירה הדבר מותר ולא צריך להיכנס לדקדוקים, וכך פסק גם בעל השבו"י (ח"א קנ"ס). אולם מרן ביבי"ע (ח"ה יו"ד יב', ז') מסתפק בדבר מה היא הגדרה המדויקת. אך דבר המוגדר כפינוק מובהק אסור, לדוגמא לעקור עצים בשביל לשים במקומם דשא וכדומה.

ב. כאשר העץ מזיק מותר לעקור אותו. וכפי שעשה שמואל (ב"ק צב.) כשהדקלים שלו נכנסו בתוך הגפנים והזיקו לפרי, אזי הוא ציוה לאריס שלו לעקור אותם. וכשדקלו של רבא בר רב חנן הזיקו לכרמו של רב יוסף ע"י ציפורים שהיו יורדות מהדקלים ואוכלות את הגפנים, ציוו על רבא בר רב חנן לעקור את הדקלים (ב"ב כו.). ומכח זה פסק החו"י (קצה') שאם העץ עושה חושך בחלונות מותר לקצוץ את כולו אם אי אפשר להסתפק בעקירת הענפים. כן גם אם בגלל העץ

המשך בעמוד הבא

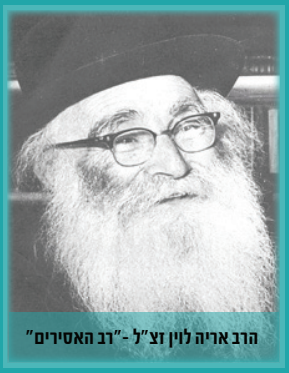
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

המשך תשובה |

נכנסים זבובים ומרעין בישין לבית, מותר לעקור אותו במקרה שאי אפשר להסתפק בעקירת הענפים. ובוודאי כשהשורשים מזיקים לצנרת שאין מקום לחשוש לעקור את העץ.

אך נעיר שמכיוון שהדבר כה חמור מומלץ לעשות בדברים האלו שאלת חכם לפני שמתירים או אוסרים.

ולמעשה במקרה זה אף שככל הנראה העץ הניב כמות פרות המגדירה את העץ כ'עץ פרי' סוף סוף ניתן לעקרו משום הנזק שהוא גורם, וראוי להשתדל לעשות זאת על ידי גוי, ובמידת האפשר לנטוע אותו במקום אחר.